

JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.
Katedra obchodního práva
Právnická fakulta MU, Brno
josefsilhan@law.muni.cz

Obchodní závazky

Zánik závazků; následky porušení smlouvy
Systém smluvních typů

Zánik závazků

Systematika úpravy: § 1908 – § 2009

- splnění** (*způsob, místo* – donosnost/odnosnost, *čas* – splatnost, *dospělost*); *kvitance*; vrácení dlužního úpisu
 - dohoda**
 - započtení** (*vzájemné zúčtování* pohledávek stejného druhu; i jednostranným úkonem; zásadně jen splatné, ale ...)
 - odstoupení** (= *zrušení závazku od počátku*); podst/nepodst
 - výpověď**
 - odstupné** (*vyplacení se ze závazku*)
 - zánik **fixního** závazku prodlením
 - splynutí**
 - prominutí** dluhu
 - následná nemožnost plnění
 - smrt (pouze u závazků osobní povahy)
- + **uplynutím doby** (§ 603, 550)
+ **prekluze** (§ 654)

Josef Šilhán, Právnická

Splatnost ceny v „obchodních“ vztazích

- vztahy **B2B a B2G** (vč. osob založených G) – **zvláštní úprava** (úplatné dodávky zboží nebo služeb)
- **B2B → 2 pásma:**
 - **30 dní od doručení** faktury nebo zboží (služby) – podle pozdějšího
 - příp. 30 dní od ukončení kvalifikované kontrolní přejímky (proces převzetí nebo ověření)
 - **více než 60 dní** – jen není-li pro věřitele hrubě nespravedlivá
- je-li dlužníkem **veřejný zadavatel → 3 pásma:**
 - **30 dní**
 - **30-60 dní** – jen pokud odůvodněno povahou závazku
 - **více než 60 dní** – nelze

Josef Šilhán, Právnická

Kvitance (§ 1949 – 1951)

- **povinnost** vydat na žádost při splnění
- **obsah:** jméno dlužníka i věřitele, předmět plnění a místo a čas, kde a kdy byl dluh splněn
- **domněnky** spojené s kvitancí:
 - kvitance na jistinu ⇒ i na **příslušenství** (§ 1949/1)
 - při opakovaných plněních ⇒ kvitance na později splatné plnění potvrzuje i **dříve splatné** (§ 1950)

Josef Šilhán, Právnická

Odstoupení, výpověď, odstupné

- **odstoupení** – jednostranné ukončení závazku od počátku, oboustranná **povinnost si vzájemně vrátit poskytnutá plnění**
 - typicky jako **reakce na porušení:**
 - podstatné porušení – lze odstoupit hned (nutno bezodkladu)
 - nepodstatné porušení – až po dodatečně přiměřené lhůtě – za odstoupení **se považuje i oznámení** lhůty s tím, že již nebude prodloužena ! (§ 1978/2)
 - při **hrozícím podstatném porušení**
 - smluvně lze sjednat jakékoliv jiné důvody
- **výpověď** – jednostranné ukončení do budoucna, **bez povinnosti zpětně vracet**
 - typicky úniková **cesta z dlouhodobých vztahů**
 - u smluv na **dobu neurčitou** lze vždy; jinak nutno sjednat
- **odstupné** – **vyplacení se ze smlouvy**
 - vtať se ruší zaplacením sjednané částky; musí být sjednáno
 - účinky jako u odstoupení (ale lze smluvně upravit jinak)

Josef Šilhán, Právnická

Další způsoby zániku

- **fixní závazek** – zaniká **okamžikem prodlení**
 - smlouva s termínem plnění tak důležitým, že při jeho nedodržení už pro věřitele nemá žádný význam
- **smrt** – jen u závazků **osobní** povahy
 - obvykle se dluhy i pohledávky dědí
 - jen pokud vázáno na osobu dlužníka či věřitele, tak zanikají
- **nemožnost plnění** – pokud **nelze jakkoliv splnit**
 - pouze pokud skutečně nemožné! – ne pokud jen obtížné, drahé, pomalé
 - pokud lze pomocí třetí osoby, není nemožné

Josef Šilhán, Právnická

Uplynutí doby x prekluze x promlčení

- **uplynutí doby** – závazky na dobu určitou
- **prekluze** – zánik při neuplatnění práva v dané lhůtě
 - právo zanikne uplynutím doby, za podmínky, že není v této lhůtě uplatněno
- **promlčení** – pouhé **oslabení** práva – podmíněnost nároku
 - právo vs. nárok
 - nejde o zánik, ale o **ztrátu vymahatelnosti**
 - promlčením právo **nezaniká**, jen se nárok stává podmíněným (neuplatněním námitky)

Josef Šilhán, Právnická

Promlčení

- **obecná doba = 3 roky** od okamžiku, kdy mohlo být uplatněno
- **lze smluvně prodloužit** i zkrátit (1 – 10 let), ne vůči slabší straně
- **stavení běhu** po dobu soudního (rozhodčího) řízení; přetržení
- **co s promlčenou pohledávkou?**
 - lze **splnit** – i nezáměrně (dle dřívější splatnosti)
 - **uznání** závazku možné i po promlčení
 - možnost **započíst** – i promlčené pohledávky (i po uplatnění námitky)
 - pokud se staly způsobilé k započtení ještě před promlčením
 - při obraně - pokud se vztahují k souvisejícím smlouvám (§617/2)

Josef Šilhán, Právnická

Porušení smlouvy a jeho následky

Porušení smlouvy - typologie

- **vadné splnění** (§ 1914 odst. 2)
 - věřitel přijme plnění s vadami
- **prodlení** (§ 1968)
 - dlužník nenabídne plnění vůbec, anebo dlužník nabídne vadné plnění a věřitel jej odmítne
 - prodlení = průtah, prodleva, omeškání s plněním, zdržení se s plněním; vždy určitý časový úsek
- následná **nemožnost plnění** (§ 2006)
 - způsobená
 - objektivní – s možností liberace

Josef Šilhán, Právnická fakulta, MU

Peněžité závazky - následky prodlení

Následky prodlení (§ 1968 – 1976)

- vztah **prodlení dlužníka a věřitele** – (§ 1968)
- zákonné **důsledky – peněžité závazek**:
 - **úrok z prodlení** (nyní 8% + reposazba) - § 1970; 351/2013 Sb.
 - lze smluvit výši; lze ujednat i úroky z úroků (§ 1806)
 - přiměřenost výše; otálení s vymáháním (§ 1805/2)
 - + **případná náhrada škody** v částce **převyšující** úroky (§ 1971)
 - + paušál nákladů spojených s uplatňováním pohledávky (**1200 Kč**) v B2B a B2G dle nařízení 351/2013 Sb.
 - **odstoupení** (podst.: § 1977 / nepodst.: § 1978/1 a 2! + 1979)
- + **smluvní úprava**:
 - smluvní pokuta (ale § 2050)
 - jiná úprava vzájemných vztahů sankcí
 - jiné podmínky odstoupení
 - závdavek
 - vyloučení náhrady škody?
 - ...

Josef Šilhán, Právnická

Rozdíly sml. pokuty a úroků z prodlení

- nutnost sjednání smluvní pokuty – výhradně **smluvní** režim
- smluvní pokutu lze využít i pro **utvrzení i nepeněžitých** povinností
- pro úroky z prodlení je stanovena podpůrná **zákonná sazba**
- možnost **nepeněžité formy** smluvní pokuty
- ve **vztahu k náhradě škody** se na ni pouze započítává (§ 1971), nikoliv zcela vylučuje (jako je tomu u smluvní pokuty dle § 2050)
- úrok z prodlení je **příslušenstvím** pohledávky (§ 513), smluvní pokuta nikoliv
 - úroky se považují za **opětující se dávkou** ve smyslu § 154 odst. 2 OSŘ a je možno je přiznat i do budoucna
- úrok z prodlení se **promlčuje** jako celek společně s pohledávkou (smluvní pokuta naopak samostatně)
- z úroku zásadně neplynou **další úroky při prodlení** s jeho hrazením (ze splatné smluvní pokuty naopak úroky plynou)
- na úroky se automaticky vztahuje zajištění **zástavním** právem (na smluvní pokutu ne) – za podmínek § 2015
- placení úroků může být konkludentním **uznáním** dluhu (§ 2054)
- soudní **moderace** příliš vysoké sazby u smluvní pokuty dle § 2051, zatímco u úroků speciální úprava není (v úvahu přichází jediné obecné § 577)
- příliš **nízké** úroky z prodlení lze moderovat dle výslovné úpravy (§ 1972); §577?

Josef Šilhán, Právnická

Vadné splnění

Vadné splnění

- „**vadné splnění**“ = převzetí plnění s vadami
- následek vadného splnění** = změna obsahu závazku → vznikají „práva z vadného plnění“
- vada** = nesoulad poskytovaného plnění s plněním slíbeným; odchylka vlastností
 - „Dlužník plní vadně, poskytne-li předmět plnění, který nemá stanovené nebo ujednané vlastnosti“
- reklamacce** = vytknutí vady; uplatnění práva z vadného plnění

Josef Šilhán, Právnická

Odpovědnost za řádné plnění vs. záruka

- za co se odpovídá?
 - rozhodující časový prvek – **vady v okamžiku přechodu nebezpečí**
- zákonná odpovědnost vs. záruční odpovědnost**
- reklamační lhůta a záruční doba

Josef Šilhán, Právnická

Záruka za udržení jakosti

- garance **zachování stavu** věci v budoucnu
- „**nadstavba**“ k primárnímu závazku, doplňující závazek
 - slib, že zboží danou vlastnost nejen má, ale že si ji **i udrží**
 - že si **udrží způsobilost** k určitému účelu
- předmět** záruky: zachování kvalitativních parametrů
- rozsah** záruky: na které vlastnosti a po jakou dobu se vztahuje?
 - **věcný** – udržení jakých vlastností se garantuje ?
 - **časový** – po jak dlouhý časový úsek se garantuje ?

Josef Šilhán, Právnická

Právní úprava záruky

- § 1919: Převezme-li zcizitel záruku, **zaručuje se, že předmět plnění bude po určitou dobu po splnění způsobilý** pro použití k ujednanému účelu a **že si podrží ujednané vlastnosti**; nejsou-li ujednány, vztahuje se záruka na účel a vlastnosti obvyklé.
- § 2113: Zárukou za jakost se prodávající zavazuje, že věc bude po **určitou dobu způsobilá** k použití pro obvyklý účel nebo že si **zachová obvyklé vlastnosti**. Tyto účinky má i uvedení záruční doby nebo doby použitelnosti věci na obalu nebo v reklamě. Záruka může být poskytnuta i na jednotlivou součást věci.

Josef Šilhán, Právnická

Reklamace a reklamační lhůty

- postup: **zjistit** (odhalit) vady – **vytknout** vady – **uplatnit** práva
- obecná reklamační lhůta: **bez zbytečného odkladu** poté, kdy lze věc prohlédnout a vadu zjistit
- **zjevné vady**: lze odhalit při prohlídce → vytknout bez odkladu
 - pozor na § 2605/2 - sdělit „výhrady“ při převzetí!
- **skryté vady**: vytknout vždy bezodkladně, jakmile je možné je odhalit (odbornost při **odhalení vad** – § 4 či § 5), **nejpozději ale**:
 - obecně: do 6 měsíců (1921)
 - **kupní smlouva**: do dvou let (§ 2112/1), § 2165 – 24 měsíců
 - **nemovitosti**: do pěti let (§ 2129/2)
 - **dílo**: § 2618 – do dvou let, **stavba** (§ 2629) – do pěti let
 - vady kryté **zárukou** – do záruční doby (zde záruční doba = reklamační lhůta); § 1921/2 in fine!
- zvýhodněný režim dle § 2161/2 – projevení do 6 měsíců od převzetí = domněnka, že vada existovala již při převzetí

Josef Šilhán, Právnická

Prolomení zásady – vědomě vadné plnění

- § 2112, § 2618 a § 2628 :
 - **k nedodržení lhůt se nepřihlíží, pokud dodavatel o skutečnosti, která je příčinou vady věděl nebo musel vědět**
- 32 Odo 1387/2005: zhotovitel **dodal vědomě vadné dílo, např. použil** pro výrobu díla **materiál jiných vlastností**, než určovala smlouva → je jeho odpovědnost **posuzována přísněji a nemůže vznést námitku pozdní reklamace**
- I.ÚS 1052/10 : Obtížná důkazní situace objednatel je zvýhodněna formulací "nebo musel vědět". Jestliže prokáže, že zhotovitel **nemohl nevědět** o těchto skutečnostech, musí to dostatečně... Jestliže zhotovitel **neprovede dílo v celém sjednaném rozsahu** a objednatel na tuto skutečnost poukáže, pak je naprosto evidentní, že zhotovitel o příčinách nedodělu "musel vědět"

Josef Šilhán, Právnická

Možnosti odběratele při vadném plnění

1. **převzít, zaplatit a uplatnit práva z vad**
 - podstatné: oprava, sleva, odstoupení, nová věc
 - nepodstatné: oprava nebo sleva ...
 - opravit sám a následně požadovat úhradu ?
2. + uplatnit sjednanou **smluvní pokutu** ?
3. + **zadržet část ceny** ?
 - „Do doby odstranění vad nemusí kupující platit část kupní ceny odhadem přiměřeně odpovídající jeho právu na slevu.“ - § 2108 NOZ
4. **vůbec nepřevzít a nezaplatit ani korunu** ?
 - § 1910: obecně ano
 - ale u smlouvy o dílo: ...

Josef Šilhán, Právnická

Povinnost převzetí vadného díla ?

- § 2628: „Objednatel **nemá právo odmítnout převzetí** stavby pro **ojedinelé drobné vady**, které samy o sobě ani ve spojení s jinými nebrání užívání stavby funkčně nebo esteticky, ani její užívání podstatným způsobem neomezuji.“
- § 2604: „Dílo je **provedeno**, je-li dokončeno a předáno.“
- § 2605: „Dílo je **dokončeno**, je-li předvedena jeho způsobilost sloužit svému účelu. Objednatel převezme dokončené dílo s výhradami, nebo bez výhrad.
 - **Převezme-li objednatel dílo bez výhrad, nepřizná mu soud právo ze zjevné vady díla, namítne-li zhotovitel, že právo nebylo uplatněno včas.**

Josef Šilhán, Právnická

Vady a náhrada škody

- lze současně uplatnit **náhradu škody** ?
 - ano, ale exkluzivita práv z vad dle § 1925: čeho lze dosáhnout skrze práva z vad, nelze dosáhnout jinak
 - vs. následně vyvolané škody (vada jako následek vs. vada jako příčina)

Josef Šilhán, Právnická

Odpovědnost za vady a ostatní nároky

- 23 Cdo 2247/2007: mohou **vzniknout i práva odlišná**. „Může se zejména jednat o **další škody**, které jsou **vadným plněním zapříčiněny**.“
- Takto vzniklá škoda (kupř. **nemožnost pokračovat ve výrobě** z důvodu dodání vadných výrobků, **vznik vícenákladů z důvodu dodání vadných komponent** apod.) nemůže být kryta některým nárokem z odpovědnosti za vady, ale musí být řádně uplatněna v režimu odpovědnosti za škodu.
 - Uplatněním nároku na náhradu škody se poškozený **nehodlá domoci kompenzace hodnoty provedeného díla** (opravy vadné věci, slevy z ceny), ale **žádá náhradu skutečné škody nebo ušlého zisku**, které mu **v důsledku vadného plnění** vznikly.
- na náhradu této škody se uplatní veškerá běžná pravidla (liberace; předvídatelnost; přetržení kauzálního řetězce v důsledku porušení vlastní povinnosti, vč. zakročovací dle § 2903; info dle 2902 ...)

Josef Šilhán, Právnická

Přehled - kdo nese náklady vad?

- (A) zásadně **dodavatel** (zhotov., prodáv.) – jeho sféra rizika; § 1935
- § 1908/2 (řádně na své nebezpečí a náklad); 1914/2; 2100; 2161
- (B) **ledaže...**
1. riziko **od počátku přesunuto** na odběratele:
 - § 1917 (vada **nápadná a zřejmá**), § 1918 (přenechání věci **jak stojí a leží úhrnkem**), § 1916/2 (**smluvní vzdání se práv**)
 2. původ vady **ve sféře odběratele**
 - přímo *on sám způsobil*: § 6/2; § 8; § 2170
 - jde o *jeho sféru rizika*: § 2102+2594/4 (nehodné pokyny či věci); u staveb i § 2630/2 (projektant či dozor, kterého si sám vybral)
 3. ztráta nároků jako **sankce** za neuplatnění vad včas
 - § 1921/3 první věta, § 1924 druhá věta; § 2112; § 2618
 4. vada vznikla **po době přechodu** nebezpečí
 - ledaže příčinou je porušení povinností dodavatele, nebo
 - ledaže převzata záruka (§ 1919)

Josef Šilhán, Právnická

Náhrada škody

Předpoklady náhrady škody

- (1) **porušení právní povinnosti (jednání + protiprávnost),**
(1a) není-li ovšem naplněna některá z okolností vylučujících protiprávnost (§ 2905-2907), není-li vyloučeno zavinění; není-li dán liberační důvod (§ 2913/2; + § 2918, § 2902 druhá věta)
- (2) **vznik škody** (újm); škoda skutečná + ušlý zisk
- (3) **kauzální podmíněnost** vzniklé škody daným porušením
(3a) + adekvátnost, předvídatelnost vzniklé škody
 - právní kauzalita !, nikoliv jen faktická; přičitatelnost

Josef Šilhán, Právnická

„Liberační důvody“

1. **příčina na straně poškozeného (§ 2918):** „Vznikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem **okolností, které se přičítají poškozenému**, povinnost škůdce nahradit škodu se **poměrně sníží**.“
- Podílejí-li se však okolnosti, které jdou k tíži jedné či druhé strany, na škodě **jen zanedbatelným** způsobem, škoda se nedělí. “
2. + § 2902: „poškozený nemá právo na náhradu té **újmy, které mohl zabránit**“

Josef Šilhán, Právnická

Informační a minimalizační povinnost

- § 2902: kdo porušil, nebo **může a má vědět, že ji poruší**,
 → **oznámí to** bez zbytečného odkladu osobě, které z toho může újma vzniknout, a upozorní ji na možné následky
- Splní-li oznamovací povinnost, **nemá poškozený právo na náhradu té újmy, které mohl po oznámení zabránit**
- § 2903: Nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, **nese ze svého, čemu mohl zabránit.**

Josef Šilhán, Právnická

Liberační důvody

3. **vyšší moc** (§ 2913/2) - pokud **prokáže** existenci **překážky**, která:
- splnění dočasně nebo trvale **zabránila** (ne pouze znesnadnila)
 - **výjimky:**
 - překážka vzniklá až v době, kdy byl škůdce **již v prodlení**
 - překážka, kterou byl škůdce **dle smlouvy povinen překonat**
 - **mimořádná nepředvídatelná** (v době vzniku smlouvy)
 - **nepřekonatelná** (s racionálně přiměřenými náklady)
 - vzniklá **nezávisle na jeho vůli**
 - nesmí vzniknout ze škůdcových **osobních poměrů**

4. smluvní úprava

Josef Šilhán, Právnická

System smluvních typů

Smluvní typy - výběr

- kupní smlouva** (§ 2079)
 - nemovitost (§ 2128)
 - prodej zboží v obchodě (§ 2158) – zvýhodnění nepodnikatele
- smlouva o **dílo** (§ 2586) – zhotovitel/objednatel
- obstarání záležitostí jiného**
 - **příkaz** (§ 2430) – dnes mandátní smlouva; příkazník/příkazce
 - komise (§ 2455), **zprostředkování** (§ 2445)
- přenechání užívání věci jinému**
 - zdarma bez ujednání doby i účelu - výprosa (§ 2189), půjčitel/výprosník
 - dočasně - **vypůjčka** (§ 2193) - bezplatně, nájem (§ 2201) – úplatně
 - pacht (§ 2332) – užívání i požívání; pachtýř/propachtovatel
 - licence (§ 2358) – výkon práva duševního vlastnictví
 - **zápůjčka** (§ 2390) – dnes „půjčka“; vydlužitel/zapůjčitel
 - **úvěr** (§ 2395) – úvěrovaný/úvěrující
- akreditiv** (§ 2682), **inkaso** (§ 2694)
- úschova** (§ 2402), **skladování** (§ 2415)
- pojištění** (§ 2758)

Josef Šilhán, Právnická

Smlouva kupní a o dílo

- ❑ **koupě**: závazek úplatně „odevzdat“ a umožnit nabytí vlastnictví věci
- ❑ **dílo**: závazek úplatně „provést dílo“ na svůj náklad a nebezpečí
- ❑ **rozdílení koupě x dílo**:
 - dílo - „úprava, oprava, údržba, činnost s jiným výsledkem“; stavba
 - zhotovení věci (která má být teprve vyrobena) = kupní, ledaže:
 - předána podstatná část toho, čeho je k výrobě zapotřebí (materiál, nástroje...) § 2086/1
 - pokud převážná část spočívá ve výkonu činnosti
 - „dodání spotřebního zboží, které je nutné sestavit nebo vytvořit“ = kupní (§ 2085/1)
- ❑ určení **ceny** – výše, způsob, bez ceny (tj. cena obvyklá); rozpočty
- ❑ určení **předmětu** – jakost, provedení, množství (větší, menší), balení
- ❑ závaznost **pokynů** objednatele jen dle smlouvy či zvyklostí (§ 2592)
- ❑ „**potřebná péče**“ (dle § 4 či § 5: běžná péče x odborná péče)
- ❑ povinná **prohlídka, vady** (§ 2106-2107), **záruka** (§ 2113)
- ❑ předání a převzetí, nebezpečí škody, doprava
- ❑ další: výhrada vlastnictví, koupě na zkoušku, výhrada zpětné koupě, zpětného prodeje, výhrada lepšího kupce

Josef Šilhán, Právnická

Další smluvní typy - samostudium

NÁSTIN OBCHODNÍHO PRÁVA

Dana Ondřejová a kolektiv

BAKALÁŘSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM

Josef Šilhán, Právnická

Děkuji za pozornost